

Aansturing biologisch onderzoek verandert

Biologische bedrijfsnetwerken zijn een logisch vervolg op praktijknetwerken

De praktijknetwerken in de biologische sector zijn zo'n succes dat ze dit jaar opgaan in een nieuwe vorm: bedrijfsnetwerken. Het klinkt paradoxaal, maar juist doordat de ondernemers in nauwe samenwerking en interactie met onderzoekers en voorlichters zoveel hebben bereikt, wordt het tijd dat de ondernemers het meer voor het zeggen krijgen binnen de netwerken.

De start van de biologische praktijknetwerken acht jaar geleden markeerde een nieuwe vorm van kennisontwikkeling. Ondernemers, onderzoekers en voorlichters gingen nadrukkelijk met elkaar en andere partijen aan de slag, zodat de bedrijven een sterkere positie op de markt konden krijgen en de sector verder kon groeien. Circulatie van kennis, synthese van kennis en verspreiding van die kennis naar andere biologische ondernemers stonden daarbij centraal. Er werd veel gemeten, vergeleken, bij elkaar gekeken, ontwikkeld en geëxperimenteerd. Met soms veel en soms minder concreet resultaat.

>> Ondernemers tevreden

De meeste ondernemers zijn tevreden. Zoals de akkerbouwers Kees Timmer uit Engwierum en Jeroen Robbers uit Erichem, die beiden mee hebben gedaan aan BIOM, het netwerk voor biologische akkerbouwers. 'Als ik niet had meegedaan was er nooit zo intensief gemeten hier op de boerderij', vertelt Timmer. 'Drie jaar lang zijn mest- en drainwatermonsters geanalyseerd, waardoor je veel bewuster met de mineralenstromen omgaat. Ik heb meer geleerd over de bodemvruchtbaarheid. Ook het feit dat je met elkaar praat, elkaars bedrijven bezoekt, is heel

Jeroen Robbers: 'Je ziet wat, je hoort wat...'

Maurits Steverinck: 'Aansturing praktijknetwerk verbreden'

Nieuwe organisatiestructuur voor biologisch onderzoek

De biologische sector gaat de komende jaren onder de projectnaam Bioconnect een nieuw kennisnetwerk vormgeven. Zo wil de sector de ontwikkeling en verspreiding van kennis beter laten aansluiten bij de behoeften van het bedrijfsleven in de hele keten. De grotere verantwoordelijkheid bij de aansturing en doorstroming van kennis sluit aan bij wat het ministerie van LNV in de beleidsnota biologische landbouw 2005-2007 heeft aangegeven. Binnen het kennisnetwerk spelen de breed samengestelde productwerkgroepen en intersectorale themawerkgroepen een centrale rol. Vertegenwoordigers uit de hele keten, van boer tot verwerker, fabrikant of handelspartij, bepalen met elkaar voor welke onderwerpen onderzoek of verspreiding van kennis nodig is. De product- en themawerkgroepen geven hun prioriteitenlijst door aan de Commissie Kennis die een zwaarwegend advies geeft aan het LNV-clusterbestuur biologische landbouw over de besteding van kennismiddelen. Andere adviesorganen die vertegenwoordigd zijn in de Commissie Kennis zijn onder andere de Task Force Marktontwikkeling Biologische Landbouw, de Vereniging Biologische Producenten en de Vakgroep Biologische Landbouw.

In de nieuwe werkwijze blijft LNV de formele opdrachtgever voor de uitvoering van onderzoek en voorlichting. Maar de biologische sector treedt zelf steeds meer op als gedelegeerd opdrachtgever. Zij maakt zelf de keuzes over de inzet van kennis en de besteding van middelen. Nieuw is dat voor elk kennisproject of cluster van projecten een begeleidingsteam wordt gevormd, waarin de indieners van de vraag en enkele vertegenwoordigers namens de sector deelnemen. Deze leden nemen niet deel op persoonlijke titel, maar vertegenwoordigen een achterban. Tijdens het project bespreekt het projectteam (onderzoekers, sectorvertegenwoordigers, indieners van de vragen) de voortgang en eventuele wijzigingen.

De grote betrokkenheid van de biologische sector bij de vraagarticulatie en de begeleiding van het onderzoek, garandeert dat die zaken worden onderzocht waar de doelgroep zelf om heeft gevraagd. Dit vergroot de kans op een goede benutting van de ontwikkelde kennis. Het is de bedoeling dat het nieuwe kennisnetwerk over enige tijd wordt geëvalueerd om te beoordelen of de nieuwe werkwijze bijdraagt aan het bereiken van de vooraf gestelde doelen, onder andere het verbeteren van de relevantie van onderzoek en voorlichting voor de biologische sector.

Bioconnect zet dit jaar met steun van LNV bedrijfsnetwerken op van praktijkbedrijven en bedrijven uit de keten. Deze nemen daarmee het stokje over van de BIOM- en BIOVEEM-achtige praktijknetwerken, zoals die de afgelopen jaren in de diverse sectoren actief waren. De nieuwe bedrijfsnetwerken richten zich zowel op de ontwikkeling van bedrijven en de hele sector als op de circulatie van kennis.

leerzaam.' Robbers: 'Netwerken is handig voor het vinden van de goede mensen op de goede plek. Je ziet wat, hoort wat, maakt wat mee en er is kennis beschikbaar.'

>> Bewust ondernemen

Daarmee verwoorden de akkerbouwers de verdiensten van de netwerken in een notendop. De vele metingen en analyses hebben de ondernemers bewust gemaakt van wat zij doen. Daardoor konden zij hun bedrijfsvoering verbeteren. Duidelijk is bijvoorbeeld dat de mineralenoverschotten op de bedrijven zijn gedaald en daarmee ook de milieubelasting. Ook is het aantal uren handwieden in de akkerbouw flink verminderd.

Daarnaast boden de netwerken de ruimte om ideeën te lanceren voor nieuwe technieken en die uit te proberen of te verbeteren. Zo is er op verzoek van groentetelers een bijbestedingssysteem ontwikkeld.

Ook bestaande kennis is toepasbaar gemaakt. Onderzoekers inventariseerden aan welke kennis de ondernemers behoefte hadden. Soms was die kennis er al wel, maar kon een biologisch ondernemer er niets mee, omdat het onderzoek maar op één aspect in was gegaan of omdat het nog net te theoretisch was. In de praktijknetwerken is deze kennis geschikt gemaakt voor de praktijk. Zo is voor koolmot en ritnaalden op een rij gezet wat voor mogelijkheden de teler heeft om deze te bestrijden en hoe hij maatregelen kan combineren. Met zo'n praktische handleiding kan de teler direct aan de slag.

>> Aandacht voor afzet

Er is niet alleen aandacht geweest voor knelpunten in de teelt maar ook voor knelpunten in de afzet. Zo is een ketenchecklist ontwikkeld voor de bolbroei, waarmee het mogelijk is de productkwaliteit in de keten van biologische snijtulpen te volgen. Een betere kwaliteit is een voorwaarde voor een betere afzet. De netwerken hebben zelfs een rol gehad in belangenbehartiging. Wijnand Sukkel van Wageningen UR: 'Dit was niet de opzet van de netwerken, maar er was vraag naar belangenbehartiging. Dan heb je het over het snel informeren van beleid bij acute knelpunten, zoals de plotselinge afzetstop van biologische suikerbieten in 2005.'

Het belangrijkste resultaat is misschien wel dat de vorming van de netwerken de samenwerking in de sector heeft bevorderd. Onderzoekers en voorlichters hebben ondernemers bij elkaar gebracht, die daarvoor geen contact met elkaar hadden. De ondernemers merkten hoe belangrijk het contact met collega's is en hoeveel ze van elkaar leren. Nu de biologische praktijknetwerken in deze vorm ophouden te bestaan, blijven sommige groepen toch bij elkaar.

>> Verspreiding kennis

De netwerken hebben ook gewerkt aan verdere verspreiding van de kennis. Sukkel schat in dat BIOM 70 procent van de biologische bedrijven heeft bereikt. Dat is gebeurd door open dagen, bijeenkomsten en artikelen in vaktijdschriften. 'Maar in hoeverre die bedrijven de nieuwe kennis ook echt toepassen, weten we niet.' Sukkel kan wel aangeven welke bedrijven minder goed zijn bereikt. Dat zijn de kleinschalige bedrijven die hun producten zelf verkopen. Die telen bijvoorbeeld op 2 hectare een heel groot aantal groenten. De marge is hoog, maar ook de hectiek op zo'n bedrijf is groot. 'We vermoeden dat die bedrijven ook behoefte hebben aan kennis, maar dat hebben we niet in kaart gebracht.' De andere categorie die BIOM niet heeft bereikt zijn de bedrijven die al jaren biologisch werken, vaak met een extensieve vruchtwisseling, en vinden dat alles wel goed loopt.

>> Naar bedrijfsnetwerken

De praktijknetwerken hebben dus voldaan aan hun opgave: verbetering van de bedrijfsvoering en een sterkere positie bereiken op de markt. Hoe nu verder? Maurits Steverink, een van de kennismanagers van Bioconnect, het nieuwe kennisnetwerk in de biologische landbouw, heeft de volgende stap duidelijk voor ogen. 'Van belang is om de kracht van het praktijknetwerk te benutten, maar wel moet de aansturing ervan verbreden naar meer bedrijven in ketenverband. Het georganiseerde bedrijfsleven gaat de eindverantwoordelijkheid dragen.' Hiermee verandert de aansturing, omdat tot nu toe de onderzoekers en voorlichters het voortouw namen. Zij kregen financiering voor een aantal jaren tegelijk en bepaalden samen met de ondernemers in de netwerken waar het onderzoek zich op zou moeten richten. Ondernemers buiten de praktijknetwerken voelden zich niet betrokken en de organisaties van boeren die de belangenbehartiging uitvoerden hadden formeel geen stem.'

'Maar ook al wijzigt de aansturing, de werkwijze blijft gelijk. Het blijft gaan om participatief onderzoek in wat wij bedrijfsnetwerken noemen', vindt de kennismanager. 'De boeren en andere bedrijven uit de keten krijgen wel een zwaardere taak. Ze moeten veel overleggen en bewuster kiezen wat zij en collega's belangrijk vinden.' Met deze aanpak kunnen ook meer bedrijven meedoen en is deelname aan netwerken flexibeler, hoopt Steverink. Bedrijven hebben nu eenmaal niet allemaal dezelfde interesses, en voorkeuren veranderen ook in de loop van de tijd. Overigens gaat het uitdrukkelijk niet alleen om primaire bedrijven, maar juist ook om bedrijven uit de rest van de keten. 'Zo krijg je echt dynamiek in de keten, met de neuzen gericht op de afzetmarkt en een stevige biologische sector.'